

CMS Green Guidance

Een groene gids over (nieuwe) regelgeving en
trends in duurzame financiering

Inhoudsopgave

Een groene gids over (nieuwe) regelgeving en trends in duurzame financiering.

- 3 Duurzaamheid is geen showcase meer
- 7 Vastgoed maakt tempo met vergroening
- 9 Help, het klimaat bedreigt mijn lening
- 13 Subsidies als katalysator bij duurzame investeringen
- 15 Technische kennis is macht bij duurzame financiering

Waarom CMS Green Guidance?

Duurzame financiering is geen nieuw 'product', maar vereist een nieuwe benadering van bestaande activiteiten. Het is een vakgebied waarin expertises op het gebied van financiering, duurzaamheid, compliance en legal elkaar vinden.

CMS Green Guidance is een maandelijks terugkerend vraaggesprek, gericht op duurzame financiering en de daarbij behorende, actuele, juridische aspecten.

Duurzaamheid is geen showcase meer

Etienne Courbois
Counsel Advocaat
T +31 20 3016 446

Etiënne Courbois is als advocaat werkzaam binnen de praktijkgroep Banking & Finance van ons kantoor. Hij adviseert zowel kredietgevers als kredietnemers en is gespecialiseerd in het begeleiden van (cross-border) financieringstransacties (investment grade, leveraged en real estate).

Simon Hardonk
Counsel Advocaat
T +31 30 2121 345

Simon Hardonk is advocaat in onze praktijkgroep Corporate Restructuring & Insolvency. Hij adviseert financiële instellingen, investeerders en ondernemingen bij alle juridische aspecten op het gebied van herstructurering en herfinanciering. Hij heeft een speciale interesse in sustainable finance.

Regelgeving dwingt financials om op een andere manier zaken te doen.

Februari 2021

In deze eerste editie van CMS Green Guidance praten we met Simon Hardonk en Etienne Courbois. Vinden zij dat de financiële sector goed is voorbereid op de aankomende ESG wet- en regelgeving? Zoals bijvoorbeeld de EU Taxonomy en SFDR (Sustainable Finance Disclosure Regulation) die al op 10 maart 2021 ingaat in de Europese Unie? 'Iedereen is er min of meer door overvallen.'

Zijn banken en hun medewerkers zich voldoende bewust van de regelgeving die in 2021 effectief wordt?

Courbois: 'Het begint te landen in de sector, zeker omdat er harde deadlines aankomen. Alleen die maken het onderwerp al relevant.'

Hardonk: 'De bewustwording is er wel, de financiële regelgeving vanuit Europa komt met een harde deadline en brengt veel administratieve druk met zich mee. De SFDR en de EU Taxonomy moeten top of mind zijn en dat zie ik ook wel om me heen, maar organisaties zijn nog niet voldoende voorbereid op de implementaties. Dat is ze niet echt te verwijten, omdat het lang onduidelijk was hoe de contouren van deze regelgeving eruit zouden zien en nog steeds zijn niet alle uitvoeringsregels definitief. Daardoor is iedereen er min of meer door overvallen. Dat neemt niet weg dat zowel de Autoriteit Financiële Markten (AFM) als de Nederlandsche Bank (DNB) hebben gezegd dat ze deze duurzaamheidsregelgeving als speerpunt zien. En dat ze serieus toezicht gaan houden op deze onderwerpen.'

**SFDR is vanaf maart 2021 van kracht, dat is al snel.
Zien jullie kansen of gevaren voor financials?**

Courbois: 'De SFDR en de EU Taxonomy gaan financials dwingen om op een andere manier zaken te doen. Het verandert de business. En dat is iets wat voor iedereen geldt, dus is het goed om voorop te lopen. De partij die zijn zaakjes tijdig op orde heeft, heeft daarmee een voordeel ten opzichte van zijn concurrenten. Je kunt deze regelgeving zien als een compliance vraagstuk, maar net zo goed als een business opportunity.'

Hardonk: 'Ik vind dat je dat nog heel weinig ziet gebeuren. Er wordt niet veel voor de troepen uitgelopen.'

Courbois: 'Zodra deze duurzaamheidsregels impact gaan hebben op de diensten die je verleent aan klanten, en dat gaan ze, verandert dat de zaak.'

Hardonk: 'Voor een beleggingsfonds met een beperkt portfolio, waarbij duurzaamheid bovendien al langer in het DNA zit, is dit traject natuurlijk simpeler zijn dan bij beheerders van beleggingsfondsen die onderdeel zijn van een bank die ook vaak grensoverschrijdend werkt. Maar ook zij worden door deze regelgeving geraakt.'

Bij welke afdeling komen de werkzaamheden terecht? Compliance, legal, de ESG-teams of een combinatie?

Hardonk: 'Ik heb deze discussie al meegemaakt: hoort SFDR bij compliance of bij sustainability? Ik vind zelf compliance een logische partij. Wie uiteindelijk de nieuwe regelgeving gaat invoeren binnen een organisatie is minder relevant, het belangrijkste is dat er intern verantwoordelijkheid wordt genomen en dat de hele organisatie straks op productniveau voldoet aan die nieuwe regels. De tijd dat duurzaamheid vooral te maken heeft met reputatie en de commercie, is voorbij.'

Compliance heeft direct contact met toezichthouders en dat is belangrijk, omdat voor hen deze regels ook nog nieuw zijn. Nieuwe onderwerpen met hele nieuwe teams vanuit het beleggingsfonds en de toezichthouder gaan behandelen, is niet praktisch. Vanuit onze expertise kunnen wij ook helpen, niet zozeer bij de dagelijkse uitvoering, maar wel bij de strategie en zaken als: wat is de huidige regelgeving, hoe gaat het veranderen en wat

moet je doen om daar klaar voor te zijn?'

Courbois: 'Er is lang gedacht: het komt wel een keer. Die tijd is voorbij. Dus: waar moet je aan voldoen, dat is de vraag die wij momenteel krijgen. Dat kan ingewikkeld zijn, zeker als er meerdere landen en toezichthouders betrokken zijn.'

Helpt het om de verantwoordelijkheid hoger in de organisatie te leggen?

Courbois: 'Wil je urgentie laten doordringen in je organisatie, dan helpt het zeker om daar een zwaardere functie tegenover te zetten. Iemand met een mandaat om zaken af te dwingen.'

Hardonk: 'Ook als het gaat om het aantrekken van toptalent loont het zeker om geen achterblijver te zijn op duurzaamheidsgebied.'

Veel banken moeten als onderneming zelf compliant zijn en tegelijk de zaken goed regelen voor hun klanten. Zien jullie daar onderscheid in, in hoe daarmee wordt omgegaan?

Courbois: 'In eerste instantie zal dat gelijk lopen, maar de implementatie is natuurlijk per definitie anders. Dus daar zal je als financial uiteindelijk verschillende teams voor moeten hebben.'

Hardonk: 'Als het gaat het over prudentieel toezicht, wat zijn de risico's voor de bank zelf, zoals de klimaat- en transitierisico's, dan valt dat onder toezicht van DNB. Aan de productenkant handhaaft de AFM de regelgeving. Dan moet je weer kijken naar: welke producten bied ik mijn klanten aan en hoe zorgvuldig behandel ik mijn klanten? Hoe transparant ben ik over duurzaamheid als entiteit? Dat is naar buiten gericht, ofwel gedragstoezicht.'

Courbois: 'We zien dat er serieus mee wordt omgegaan. Het loont om als organisatie aan de toezichthouder te laten zien dat je er serieus mee aan de slag bent, dan creëer je ook begrip voor het geval de implementatie niet tijdig plaats zou kunnen vinden.'

Het is dus eigenlijk belangrijker om gewoon te beginnen, en niet afwachtend te zijn?

Hardonk: 'Duurzaamheid is inmiddels een maatschappelijke trend, met bijbehorende marktwerking. Je ziet nu al dat consumenten bereid zijn om in duurzame fondsen te investeren, deels vinden ze het al bijna belangrijker dan een goed rendement. Dus als die consument een keuze heeft – en die wordt eenvoudiger door die transparantie die nu wordt opgelegd – dan gaat de markt zijn werk doen. In die zin is deze taxonomie en SFDR ook niets anders dan het kaderen van die maatschappelijke trend. En die zal in ieder land binnen de Europese Unie iets anders zijn. De doelstelling van SFDR is nu juist uniforme informatieverstopping over duurzaamheid, zodat de belegger hier in zijn beleggingsstrategie rekening mee kan houden.'

Tot slot, waarom raden jullie aan om het E-book 'a growing focus on sustainability in the financial sector' te lezen?

De contouren van deze trend staan erin omschreven en na het lezen besef je dat er echt actie moet worden ondernomen. Duurzaamheid is geen showcase meer, de urgentie is duidelijk. In het E-book vind je concrete tips, timelines en aanbevelingen waar je mee aan het werk kunt.

Download hier:

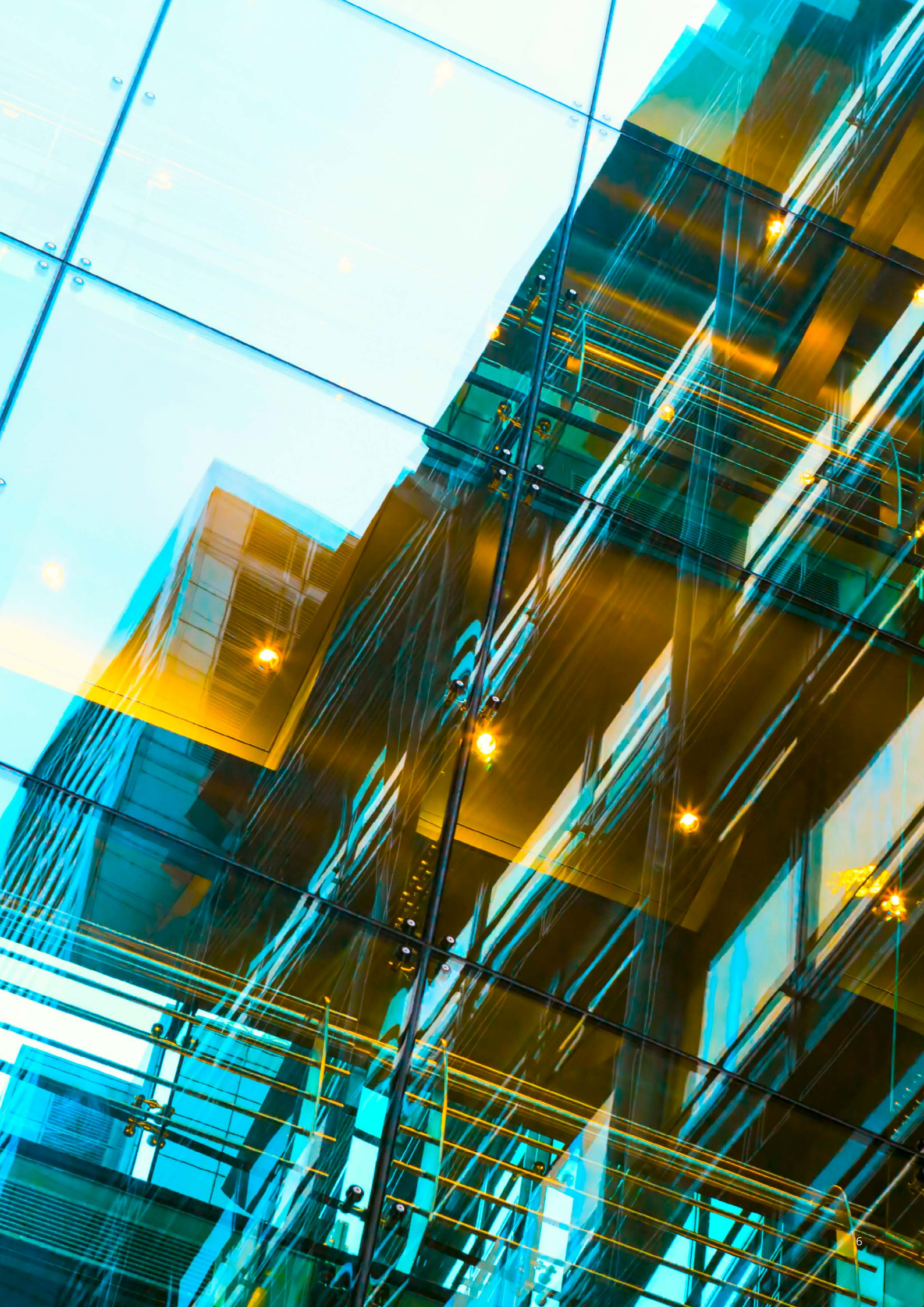

Download E-Book: A Growing focus on sustainability in the financial sector

With this E-Book we explore the concept of sustainable finance and what it means for the finance industry. After reading this E-Book you are known with:

Download

- Relevant Sustainable Finance terminology;
- Associated sustainability risks and opportunities;
- Regulatory developments and their implications;
- Frameworks which encompass guidance on sustainable finance;
- Tips and considerations on how to anticipate on sustainability trends.

Vastgoed maakt tempo met vergroening

Arnout Scholten

Partner

T +31 20 3016 472

Arnout Scholten is advocaat partner en hij is hoofd van de Praktijkgroep Real Estate & Construction. Hij is gespecialiseerd in het huurrecht, projectontwikkeling en vastgoedtransacties.

Etienne Courbois

Counsel Advocaat

T +31 20 3016 446

Etienne Courbois is als advocaat werkzaam binnen de praktijkgroep Banking & Finance van ons kantoor. Hij adviseert zowel kredietgevers als kredietnemers en is gespecialiseerd in het begeleiden van (cross-border) financieringstransacties (investment grade, leveraged en real estate).

Zonder duurzaamheid geen (her)financiering.

Maart 2021

Hoe versnel je verduurzaming in de vastgoedsector? Striktere duurzaamheidsnormen lijken te helpen en eisen stellen aan (her)financiering ook. Arnout Scholten en Etienne Courbois zien dat het tempo wordt opgevoerd.

Bij de financiering en de herfinanciering van vastgoed wordt duurzaamheid een factor. Waar merken jullie dat aan in de praktijk?

Courbois: 'Vanuit de toezichthouder en de regelgeving worden vastgoedondernemers en projectontwikkelaars aangemoedigd om hun portefeuille te verduurzamen. Een tweede aspect is dat financiering of herfinanciering lastiger wordt als je dat niet doet. De noodzaak om aan duurzaamheidsstandaarden te voldoen wordt zo groter.'

Scholten: 'Er kan ook een preventieve werking vanuit gaan. Een voorbeeld is het verplichte C-label voor kantoren ([verplicht per 1 januari 2023](#)). Sinds dat aangekondigd is, enkele jaren geleden, merken we dat banken daarop anticiperen. Kantoren worden niet meer of tegen andere voorwaarden gefinancierd als niet geborgd is dat een pand of een portefeuille minimaal een C-label heeft, of dat het daar naartoe te brengen is. Zo ontstaat er al voor de invoering van de regel druk bij partijen om dat voor elkaar te krijgen. Dat is op zich een goede ontwikkeling.'

Wat zijn struikelblokken bij duurzaamheid en vastgoed?

Scholten: 'Er is wat knellende regelgeving op vastgoedgebied die eenvoudiger kan. In vastgoed wordt gehecht aan voorspelbaarheid voor een langere termijn. Bij subsidies voor meer duurzaamheid schort het daar nog wel eens aan.'

Een tegenstelling is dat de investering in duurzaamheid vaak van de vastgoedeigenaar moet komen, terwijl in de praktijk de gebruiker goeddeels de vruchten plukt. Dat is een lastige controverse. Verder kent het huidige huurrecht voor woonruimte in een aantal gevallen beperkingen waardoor je additionele kosten van verduurzaming niet door kunt belasten aan de huurders. Huurders zijn vaak bereid om ervoor te betalen, maar het kan juridisch niet volledig worden dichtgetimmerd. Dan wordt uiteindelijk gekozen voor een minder, of zelfs niet-duurzame oplossing: een gemiste kans.'

Momenteel is er belangstelling voor logistiek- en zorgvastgoed. Waar zien jullie de meeste groei, wat worden de achterblijvers en welke rol spelen duurzaamheid en financiering daarbij?

Scholten: 'Als advocaat past enige bescheidenheid, wij praten onze cliënten na. Wat ik hoor en lees, is dat retailvastgoed en dan met name in de periferie, (blijvend) negatief beïnvloed wordt door de coronapandemie en de gedragsverandering die daar het gevolg van is. De gedachte is dat dat achter zal blijven. Bij het gebruik van kantoorruimte zie ik ook een gedragsverandering die zichtbaar gaat worden. Met name in de dienstensector is gebleken hoe makkelijk het thuiswerken gaat en hoeveel er te besparen is op vierkante meters. Dat gaat leiden tot een [verminderde of veranderende vraag](#). Het sociale aspect van een betere balans tussen werk en privé speelt zeker mee, maar minstens zo zwaar weegt de stevige kostenbesparing. Noem het een win-win.'

Courbois: 'Versneld door de Covid-pandemie schieten de distributiecentra langs de snelweg als paddenstoelen de grond uit. Ik zie dat banken scherp kijken bij de financiering van nieuwe objecten of bij de herfinanciering van bestaande objecten, of dat past in hun groene

portfolio. Zo zijn datacentra als vastgoedobject soms moeilijk te verduurzamen. Daar zie je nog wel eens een combinatie met wind- of zonne-energie.'

Scholten: 'Logistiek is een vastgoedcategorie waarbij Covid heeft geleid tot een versnelling van e-commerce en consumentengedrag. Brexit speelt daar overigens ook een grote rol bij, omdat veel leveranciers een hub willen in Europa van waaruit ze kunnen leveren. Die ontwikkelingen versterken elkaar.'

Het onderzoek van CMS, de Real Estate Reset, schetst een beeld van de vastgoedmarkt post-Covid. Hoe ziet jullie eigen werkomgeving er straks uit?

Courbois: 'We gaan niet meer alle vijf dagen allemaal tegelijk naar kantoor. Er ontstaat een nieuwe normaal en naast het kostenaspect is het voor mensen zelf ook prettig. Er is meer flexibiliteit en ruimte voor de combinatie van werk met andere taken. Maar bij het opleiden van jonge mensen vraagt gedeeltelijk werken op afstand wel om een andere benadering. Je kunt niet meer even bij iemand binnenlopen voor een spontaan overleg. Dat kost allemaal meer planning, tijd en moeite.'

Scholten: 'Ik vond het thuiswerken een eyeopener. Ik had gedacht dat het überhaupt niet zou kunnen wat betreft sommige onderdelen van ons werk. Maar het kan, en het werkt. Mijn vermoeden is dat wij uitkomen op een scenario met een of twee dagen thuiswerken. Dat is gelijk een verbetering in de E en de S van ESG (Environmental, Social, Governance, red.) Minder met de auto naar kantoor is ook beter voor het milieu. Tegelijk is het kantoor voor de S van social van belang als ontmoetingsplaats.'

Meer lezen over wereldwijde vastgoedrends en hoe de markt reageert op de gevolgen van de coronapandemie?

Download het onderzoek: [Real Estate Reset](#) – Real estate's journey from pandemic to purpose.

Help, het klimaat bedreigt mijn lening

Simon Hardonk
Counsel Advocaat
T +31 30 2121 345

Simon Hardonk is advocaat in onze praktijkgroep Corporate Restructuring & Insolvency. Hij adviseert financiële instellingen, investeerders en ondernemingen bij alle juridische aspecten op het gebied van herstructurering en herfinanciering. Hij heeft een speciale interesse in sustainable finance.

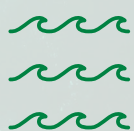
Tijdig meebewegen kan lastig zijn voor grote ondernemingen.

April 2021

De gevolgen van klimaatverandering strekken zich uit, ook tot de bedrijfsvoering van ondernemers. Simon Hardonk vertelt waarom het vergroenen van financieringen een goede manier is om te anticiperen op klimaatrisico's.

Waarom zijn klimaatrisico's zo relevant bij financiering?

'De Nederlandsche Bank ziet klimaatverandering als een systeemrisico voor de financiële sector. Dat geeft aan dat echt iets moet gebeuren. Klimaatrisico's moeten beter beoordeeld worden en vaker besproken worden met klanten. De gevolgen kunnen namelijk groot zijn, ook voor de financierbaarheid van ondernemingen, of voor herfinanciering. Als wij deze risico's bespreken met klanten maken we onderscheid in **fysieke risico's**, **transitierisico's** en het **aansprakelijkheidsrisico**.

Bij **fysische risico's** kan je denken aan extreem weer, zoals wateroverlast die schade veroorzaakt. Gebeurt dat ieder jaar opnieuw omdat het warmer wordt, dan kan dat bijvoorbeeld leiden tot hogere verzekeringspremies. Nu dragen we die als collectief, maar als extreem weer 'gewoon' wordt, kan je je voorstellen dat het een individueel risico wordt. Goede risicoanalyses zijn hierbij van belang voor banken en verzekeraars. Een mooi initiatief is Blue Label. Hier kan je als particulier, bedrijf of gemeente digitaal inzicht krijgen in de verschillende klimatarisico's voor specifieke panden of gebieden.

Transitierisico's gaan over de overgang naar andere systemen, zoals van olie en gas naar zon- en windenergie, maar ook over de publieke opinie. Een verbod op bruinkool is een transitie die wordt gedreven door regelgeving, maar verandering kan ook ontstaan do veranderende voorkeuren van consumenten, zoals de overgang naar vleesvervangers waardoor er minder veeteelt nodig is. Als bedrijf moet je je voelsprietten goed uitsteken. Het gaat over je social licence to operate. Zorgen voor maatschappelijk draagvlak kan veel problemen voorkomen. Voor bedrijven als Tata Steel en KLM, die werken waar ook mensen wonen, is dat van groot belang. Maar voor omvangrijke bedrijven kan tijdig meebewegen lastig zijn: bestaande processen aanpassen, grote investeringen afschrijven of de hele werkwijze veranderen, dat kost dan tijd.

De **aansprakelijkheidsrisico's** hebben te maken met onterechte claims op duurzaamheidsgebied, ook wel greenwashing genoemd. Door nieuwe regelgeving kunnen loze claims in de toekomst gelabeld worden als misleidende reclame, met de nodige gevolgen op reputatiegebied. Het zijn allemaal risico's die niet alleen gevolgen hebben voor financiële instellingen maar ook voor de ondernemingen die ze financieren.

Waar merk je aan dat vergroening een factor aan het worden is bij (her)financiering?

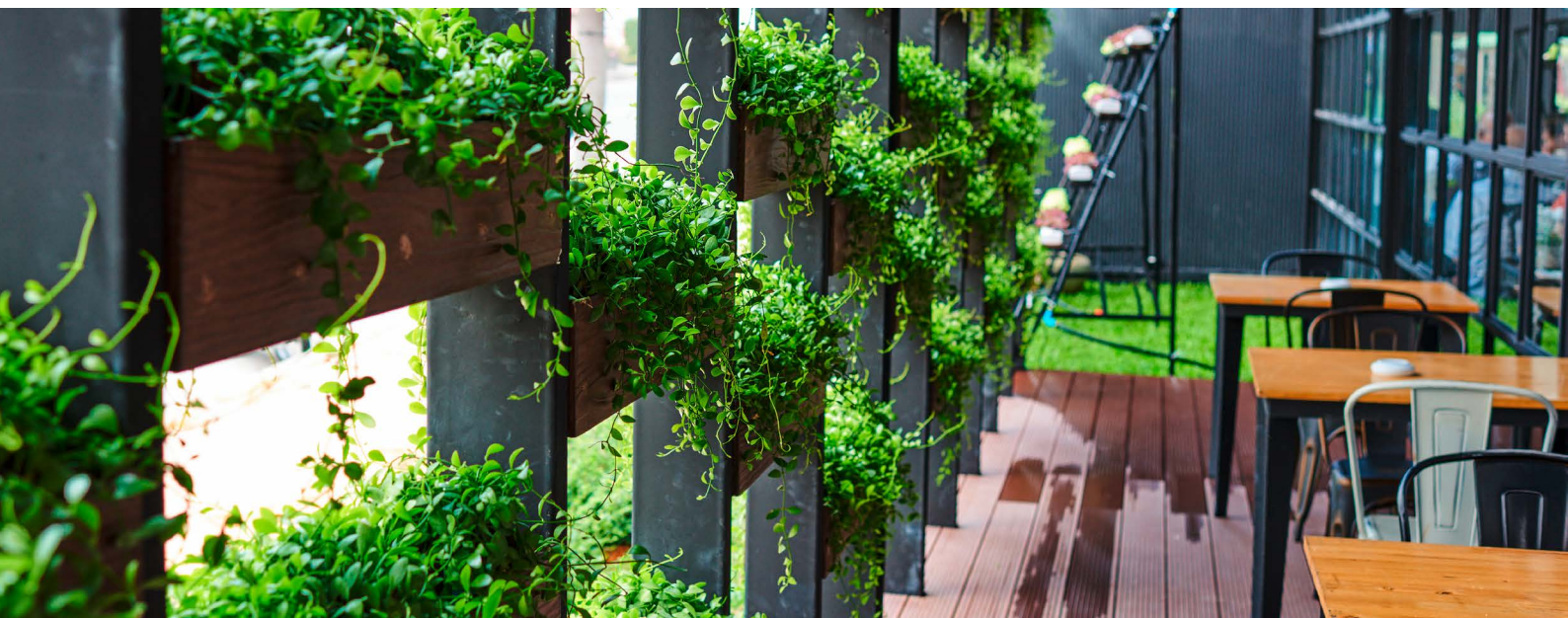
‘Het is nog geen harde eis bij iedere financiering, maar leningen met een groene component zijn sterk in opkomst en hebben ook duidelijke voordelen. Nu gaat het initiatief voor een groene financiering meestal uit van de kredietnemer. Het gaat dan om een duurzaam project of om specifiek geformuleerde duurzaamheidsdoelen. Die doelen zijn door het bedrijf zelf geformuleerd en goedgekeurd door de kredietverstrekker. Kwam de motivatie om voor een duurzame financiering te kiezen voorheen vaak vanuit zorg voor de reputatie, nu zie ik dat die intrinsiek is. Er wordt niet meer lacherig over duurzaamheid gedaan, zoals een aantal jaren geleden nog het geval was, het voelt authentieker.

Wij krijgen er als CMS zelf ook vragen over, bijvoorbeeld als we deel uitmaken van een supply chain: hoe duurzaam zijn jullie als onderneming? Je ecologische voetprint als bedrijf gaat in veel processen een rol spelen. Je komt er niet met voldoen aan nieuwe wetgeving of regels, het is beter om verder vooruit te kijken en te anticiperen. Ook op wat er leeft in de samenleving dus, en op toekomstige wensen van consumenten. Een strategische blik, bijvoorbeeld van iemand van buiten, kan daarbij helpen.’

Wat zijn de voordelen van [Sustainability Linked Loans \(SLL's\)](#) en zijn deze al bekend genoeg?

‘SLL's zijn een goed instrument voor grote ondernemingen. Het zijn leningen of kredietlijnen met een incentive voor vastgelegde en omschreven doelstellingen op duurzaamheidsgebied. Er zijn voorwaarden aan verbonden, zoals sustainability performance targets (z.o.z.) die afgesproken worden met de verstrekker van de lening. Ook moet er gemeten en gerapporteerd worden. Voor beide partijen is het voordeel dat deze financieringsvorm hun bedrijfsvoering groener maakt. Voor de lener komen daar de voordelen bij van een mogelijk lager rentetarief en toegang tot verstrekkers van duurzame financieringen. Voor particulieren kan verduurzamen op dezelfde manier financieel voordeel opleveren; als je je huis isoleert of zonnepanelen aanschafft kan je soms een lagere hypotheekrente krijgen. Voor de hypotheekverstrekkers is dat aantrekkelijk om te doen, omdat ze zo hun portfolio verduurzamen.

Wat ik zie is dat het als geldverstrekker een bijkomend voordeel heeft om te werken met ondernemingen die gefocust zijn op duurzaamheid. Die hebben over het algemeen een beter businessmodel en zijn trouwer met terugbetalen. Ze zijn vaak bewuster bezig met hun bedrijfsmodel en vormen zo een lager risico voor financiers.’

Category	Sustainability Performance Targets
 Energy efficiency	Improvements in the energy efficiency rating of buildings and/or machinery owned or leased by the borrower
 Greenhouse gas emissions	Reductions in greenhouse gas emissions in relation to products manufactured or sold by the borrower or to the production or manufacturing cycle
 Renewable energy	Increases in the amount of renewable energy generated or used by the borrower
 Water consumption	Water savings made by the borrower
 Affordable housing	Increases in the number of affordable housing units developed by the borrower
 Sustainable sourcing	Increases in the use of verified sustainable raw materials/supplies
 Circular economy	Increases in recycling rates or use of recycled raw materials/supplies
 Sustainable farming and food	Improvements in sourcing/producing sustainable products and/or quality products (using appropriate labels or certifications).
 Biodiversity	Improvements in conservation and protection of biodiversity
 Global ESG assessment	Improvements in the borrower's ESG rating and/or achievement of a recognised ESG certification

*Bron: LMA Sustainability Linked Loan Principles

Wat zijn concrete tips die je kan geven als het gaat om het vergroenen van bedrijfsleningen?

‘Ik raad altijd aan om goed te kijken naar wat er mogelijk is op het gebied van subsidies. Via de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) is het bijvoorbeeld mogelijk om financieringen en subsidies te krijgen voor duurzame investeringen. Ook zijn er belastingtechnisch voordelen omdat de overheid innovatieve projecten wil stimuleren. Voor hele nieuwe technieken die zich nog

niet bewezen hebben is er het Expertisecentrum Financiering Duurzame Energieprojecten. En voor scale-ups en projecten op het gebied van de energietransitie is Invest NL in het leven geroepen. Zij hebben heel gericht de missie op Nederland innovatiever en duurzamer te maken. En hoewel er internationaal nog veel moet gebeuren, lopen we in Nederland behoorlijk voorop. Dat komt ook omdat we er de middelen voor hebben, maar desondanks is het best iets om trots op te zijn.’

Subsidies als katalysator bij duurzame investeringen

Juni 2021

Cecilia van der Weijden

Partner

T +31 20 3016 411

Cecilia is advocaat-partner in de Corporate/M&A Praktijkgroep van ons kantoor en geeft leiding aan het Nederlandse Energy & Climate Change team. Zij adviseert de energiesector t.a.v. een breed scala van corporate en regulatory aspecten, waaronder fusies en overnames en de ontwikkeling en (project)financiering van (duurzame) energieprojecten.

Simon Hardonk

Counsel Advocaat

T +31 30 2121 345

Simon Hardonk is advocaat in onze praktijkgroep Corporate Restructuring & Insolvency. Hij adviseert financiële instellingen, investeerders en ondernemingen bij alle juridische aspecten op het gebied van herstructurering en herfinanciering. Hij heeft een speciale interesse in sustainable finance.

We spreken met Cecilia van der Weijden en Simon Hardonk over de SDE++ subsidie. Een stimuleringsmaatregel waar grote bedragen in omgaan met als doel: het versnellen van de energietransitie in Nederland én het verminderen van CO₂-uitstoot.

Kan je iets meer vertellen over deze subsidieronde?

Van der Weijden: 'SDE staat voor stimulering duurzame energieproductie. Die stimulering was nodig omdat de productie van duurzame energie over het algemeen niet rendabel was. Omdat de kostprijs van de duurzame energieproductie aan het dalen is, kan dat deel bijna op eigen benen staan.'

Daarom zijn we na SDE+ nu bij SDE++, die naast duurzame energieproductie ook focust op projecten voor de vermindering van de uitstoot van CO₂. Dus waar aanvankelijk ontwikkelaars van windturbines en zonnepanelen in aanmerking kwamen, doen nu ook technieken mee die op een andere manier CO₂ reduceren. Waterstof is daar een van. Nieuw is ook CCS, carbon capture and storage. Daar zijn echter nog weinig subsidieaanvragen voor, maar wel voor hoge bedragen: ruim twee miljard euro in totaal.'

Hardonk: 'Positief aan deze toevoeging is dat je bij hetzelfde 'loket' terecht kunt. Het is niet onnodig gecompliceerd gemaakt door iets nieuws voor CO₂-reductie op te tuigen. Niemand zit te wachten op een oerwoud aan regelingen en instanties als de expertise en ervaring al beschikbaar is.'

Wat is SDE++

Binnen de Europese Unie willen we in 2030 minimaal 55 procent minder CO₂ uitstoten. De Nederlandse politiek heeft deze doelstelling vastgelegd in het Klimaatakkoord. Maar volgens de jaarlijkse Klimaat en Energieverkenning van het Planbureau voor de Leefomgeving, halen we de doelstelling bij lange na niet in het huidige tempo. Een van de belangrijkste stimuli om toch die klimaatdoelstellingen te halen, is SDE++ subsidie voor de productie van hernieuwbare energie door bedrijven en (non-)profit instellingen. Het gaat om energie uit zon, wind, biomassa, geothermie en water. De subsidie compenseert het gat tussen de marktprijs van energie en de kostprijs van duurzame energie. Uitrol en beheer is in handen van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Een nieuw element, t.o.v. de voorgaande SDE+ subsidie, is dat de SDE++ regeling nu verbreed is om naast duurzame energieproductie ook te gelden voor CO₂-reductie. Daarom zijn er naast de categorieën water, wind, wind op zee, zon, biomassa en geothermie nieuwe toegevoegd: de elektrische boiler, de elektrische warmtepomp, CO₂-afvang, transport en opslag (CCS), industriële restwarmte en waterstofproductie. Voor de nieuwe ronde is een budget van vijf miljard euro beschikbaar.

Gaat de subsidie van de energie-opwekkers nu meer naar de CO₂-uitstoters?

Van der Weijden: 'Er gaat beslist meer naar de industrie en dat is ook wel een mogelijk issue. Nu is wel de scope verbreed naar die nieuwe technologieën, maar de subsidie wordt nog steeds gefinancierd uit een opslag op de energie- en gasrekening. Er kan natuurlijk een relatie zijn met energie en gas, maar dat hoeft niet zo te zijn. En je kunt bedenken dat het prettig is als de subsidie ten goede komt aan technieken waar energiebedrijven dan ook voordeel van hebben. Nu zou het bij wijze van spreken ook naar een transportbedrijf kunnen gaan. In de toekomst heb je dus meer subsidie-inkomsten nodig dan alleen die opslag op de rekening.'

Is Nederland minder scheutig met deze subsidies dan andere landen om ons heen?

Van der Weijden: 'In tegendeel, op dit moment is Nederland zelfs interessant voor buitenlandse partijen. Vergeleken met andere landen bouwen wij minder snel af met deze subsidie. Dat heeft ermee te maken dat we relatief laat begonnen zijn, maar het zou de transitie hier weer een zetje kunnen geven. Wel hebben we onze eigen specifieke problemen. Zo is er in Nederland een beperkte netwerkcapaciteit. Dat maakt het moeilijk om grootschalig te ontwikkelen. Er wordt door netwerkbeheerders aan uitbreiding gewerkt, maar dat kost tijd.

Een ander punt is dat we een klein en dichtbevolkt land zijn. Een grote windmolen in de achtertuin kan veel irritatie voor omwonenden opwekken. Lokale participatie is inmiddels verplicht. Hoe je daarmee omgaat is een leertraject voor alle partijen. We adviseren daar ook in, omdat het superbelangrijk is hoe je die communicatie aanpakt. Want als mensen de voordelen zien, gaan ze sneller over de streep. En dat is echt nodig, want anders

halen we onze doelen niet, het duurt te lang. Lokale projecten hebben het voordeel dat mensen meer 'prosumert' zijn: je produceert dan mee. Ik denk dat we die ontwikkeling meer gaan zien. Lokale betrokkenheid betekent ook minder weerstand, omdat mensen er zelf direct voordeel van hebben.'

Hoeveel nut hebben subsidies als deze, nu er zoveel animo is om te investeren in duurzaamheid?

Hardonk: 'We doen bij CMS veel projectfinanciering voor energieproducenten. Dat waren vroeger alleen grote projecten, maar omdat het gemeengoed is geworden nu zijn het ook kleinere projecten. Het is meer gangbaar geworden en banken zijn er inderdaad comfortabeler mee. Bankens kunnen risico-avers zijn, dus als er grote risico's aan een dergelijk project kleven, dan zijn zulke subsidies nodig om de financiering rond te krijgen, samen met bijvoorbeeld staatsgegarandeerde leningen.

De timing is bij projectfinanciering bovendien gevoelig: je moet veel elementen bij elkaar brengen. Naast eigen en vreemd vermogen, heb je ook nog eens te maken met sponsors, leveranciers en afnemers waar je regelingen mee moet treffen. Subsidie is nodig om je kosten eruit te kunnen halen om rendabel te kunnen zijn. De SDE fluctueert met de marktprijs: als de energieprijs in de markt stijgt, gaat de subsidie omlaag. Het levert een vaste inkomensstroom op, die belangrijk is voor de financiering.

Als een subsidie langer bestaat, zie je dat meer en meer kleinere partijen van de subsidie gebruik willen maken. Deze partijen onderschatten soms het proces. De projecten worden al snel kennisintensief. Dan heb je baat bij een geïntegreerd team en daar zit onze toegevoegde waarde. De vraag naar energie blijft onverminderd hoog, dus de verwachting is dat projecten in deze sector steeds meer gemeengoed worden.'

Technische kennis is macht bij duurzame financiering

Simon Hardonk
Counsel Advocaat
T +31 30 2121 345

Simon Hardonk is advocaat in onze praktijkgroep Corporate Restructuring & Insolvency. Hij adviseert financiële instellingen, investeerders en ondernemingen bij alle juridische aspecten op het gebied van herstructurering en herfinanciering. Hij heeft een speciale interesse in sustainable finance.

Investeringsmaatschappijen hebben een voortrekkersrol bij de verduurzaming.

Juli 2021

Bij het verstrekken van een financiering is het beperken van risico's het uitgangspunt van een bank. Dat betekent dat innovatieve partijen, die gebruikmaken van nieuwe technologieën, vaak zijn aangewezen op private investeringsmaatschappijen die bereid zijn een hoger risico te nemen tegen een hoger rendement. Simon Hardonk denkt dat banken kunnen profiteren van technische kennis om risico's op de juiste wijze in te kunnen schatten en daarmee eerder innovatieve, duurzame projecten financieren.

Zijn Nederlandse banken te voorzichtig bij het financieren van duurzame projecten of kunnen ze niet anders, gezien alle regelgeving en de buffers die ze moeten aanhouden?

'Pensioenfondsen en banken zijn van nature risico-avers. Ze zijn bijvoorbeeld niets snel bereid de gehele financieringsbehoefte van nieuwe, duurzame projecten te financieren die gebaseerd zijn op een techniek die zich nog niet bewezen heeft. Logisch wellicht, maar als iedere investeerder zo voorzichtig zou zijn, dan komt de energietransitie nooit van de grond. De instellingen zijn terughoudend, terwijl wij er met z'n allen juist bij gebaat zijn als de verduurzaming en de energietransitie sneller gaat. De Europese Commissie heeft er terecht op gewezen dat financieringen verstrekt door private partijen onmisbaar zijn om de ambitieuze klimaatdoelen te realiseren. De (gedwongen) voorzichtigheid van banken kan in het

uiterste geval een systeemrisico zijn, vooral voor financiële instellingen die met hun kredietportefeuille oververtegenwoordigd zijn in bepaalde economische sectoren en geografische gebieden.

Toezicht is hierin een factor, als bank moet je meer kapitaal aanhouden naar mate de risico's toenemen. Maar er is zoveel voorzichtigheid dat er bij de financiering van een startup of een ander nieuw project de neiging ontstaat om alle variabelen weg te contracteren. Een (private) investeringsmaatschappij maakt een breder assessment en kijkt vooral naar het toekomstige potentieel: wat kan ik hiermee verdienen? De bank wenst dat haar lening met rente wordt terugbetaald; de risico investeerder maakt daarentegen aanspraak op de potentieel hogere waardering van de onderneming. In dat licht is het niet vreemd dat een bank vooral bezig is met beperking van de risico's en extra aandacht heeft voor de zekerheden die aan een bank kunnen worden verstrekt. Dat is een wezenlijk verschil. De risicoanalyse is lastiger voor een bank en daardoor wordt de terughoudendheid alleen maar groter. Wij signaleren dat door uitgebreidere overeenkomsten en de betrokkenheid van deskundigen die de technische en financiële kant van de 'business case' - voor de zekerheid - valideren. Deze kosten komen voor rekening van de vennootschap en dat maakt de financieringsaanvraag niet goedkoper. En op het moment dat een project als risicovoller wordt beoordeeld, rekent de bank zo'n onderneming aanzienlijk meer rente.'

Is het wachten tot duurzaamheid en technologieën die de transitie moeten bevorderen 'gewoner' worden?

'Ik heb het idee dat we een omslag naderen. Uit onze recente [CMS Funds Market Study](#) blijkt ook dat ESG bij fondshuizen geen speciaal aandachtsgebied meer is, het is een hygiënefactor geworden. Geen trend, maar normaal en staat hoog op alle agenda's. Hoe meer ervaring financiële instellingen krijgen met het beoordelen van risico's en hoe meer nieuwe technieken (zoals waterstof) zich bewijzen in de praktijk, hoe sneller banken de financiering aandurven. En bij niet-bewezen technieken is dat een probleem.

Wat ik zie bij projectfinancieringen is dat de bank een klein deel doet, en het leeuwendeel van private financiering moet komen. Effectief zijn het dus de investeringsmaatschappijen die momenteel de verduurzaming aanjagen. Zij profiteren natuurlijk ook van de upside als het goed gaat. Maar je kunt je afvragen wie anders deze handschoen op zou pakken.'

De bank is momenteel bij de financiering van een duurzaam project vaak het sluitstuk van de financieringsbehoefte. Aan de andere kant is dat ook weer een begin. Investeringsmaatschappijen verstrekken risicodragend kapitaal en de bank verstrekt het in de vorm van een lening. Het is een manier om ervaring op te doen.'

Meer lezen over de belangrijkste ontwikkelingen – waaronder ESG, Technologie en Tokenization – bij investeringsfondsen?

Lees onze recente [CMS Funds Market Study 2021](#), gehouden onder meer dan 300 Europese fondsen.

Er is genoeg bevlogenheid bij ESG-afdelingen, maar misschien te weinig technische kennis?

‘Uiteindelijk zal er altijd gekozen worden voor externe validatie. Maar ondertussen moet je zelf ook gevoel bij de daadwerkelijke risico’s hebben. Ik denk niet dat we straks ingenieurs zien bij banken, maar het wordt wel tijd voor een ander soort deskundigheid. Dat zie je bij zakenbanken, daar werken whizzkids met een stevige bèta-achtergrond. Het begrijpen van het proces draagt zeker bij aan een nauwkeurige risicoanalyse. Grote risicovolle bankfinancieringen worden vaak door een syndicaat van verschillende banken verstrekt en dat dicteert de grote hoeveelheid documentatie. Maar ook daarbij geldt, hoe beter de activiteiten te doorgronden zijn, hoe helderder de risicoanalyse, hoe korter een bank nodig heeft om een financiering te verstrekken. Dat heb je gezien bij hypotheeklen, die zijn echt een commodity geworden. Die bieden een laag rendement en hoge zekerheid, dat is een mooi alternatief voor een staatsobligatie met een negatieve rente. Daar wil je eigenlijk heen met de financieringen van projecten die zich richten op duurzaamheid: lager risico en minder complexiteit.’

Ben je optimistisch over het tempo waarin de financiële sector verduurzaamt?

‘Het goede nieuws is dat duurzaamheid in een korte tijd bovenaan alle agenda’s is komen te staan. En je ziet hoe nuttig het is om getallen te noemen, ook al zijn die ambitieus; een reductie van 55 procent in CO₂-uitstoot, klimaatneutraal zijn in 2050: dan heb je iets om naartoe te werken. Als dat niet was gebeurd en de regelgeving was meer vrijblijvend geweest, dan hadden we veel minder voortgang geboekt. Maar als maatschappij moeten we wel nadenken wie nu eigenlijk die verduurzaming, waar we zo graag haast mee willen maken, moet betalen. Voor je het weet beland je in een klassiek prisoners dilemma: het is nog te vaak de vraag wie de voortrekkersrol neemt en uiteindelijk doet niemand iets. Daarom heeft de Europese Unie terecht onderschreven dat die energietransitie niet alleen van banken en pensioenfondsen verwacht kan worden. Er is juist een grote rol voor private ondernemingen. Zij moeten de voortrekkers zijn.’

Maar er is een keerzijde aan voorzichtigheid: als je een

onderneming niet helpt om de transitie te financieren die ze nu moeten maken, kan dat net zo goed een groot risico opleveren. Kijk naar Shell, daar zie je dat niets doen een groter risico vormt dan die transitie financieren. Bestaande technieken kunnen snel achterhaald raken. Die gedachte maakt wellicht dat financierende instellingen sneller in beweging komen.

En sommige veranderingen worden al gedictieerd door consumentengedrag. Zo zie je bij zogeheten fast fashion dat het duurzaamheidsaspect en dan met name de sociale component daarvan een grote rol speelt. Bijvoorbeeld aandacht voor de omstandigheden waaronder de kleding wordt gemaakt. Dat maakt dat zowel ondernemingen als de instellingen die de financiering verzorgen, voldoende oog moeten houden voor hoe de toekomst eruit gaat zien. Ondernemingen moeten hun social license to operate in de gaten houden, ofwel: vindt de maatschappij en de consument dat jouw product of dienst een plaats verdient in het schap? Er wordt snel meer belang gehecht aan duurzaamheid, dat tempo moet niet onderschat worden.’

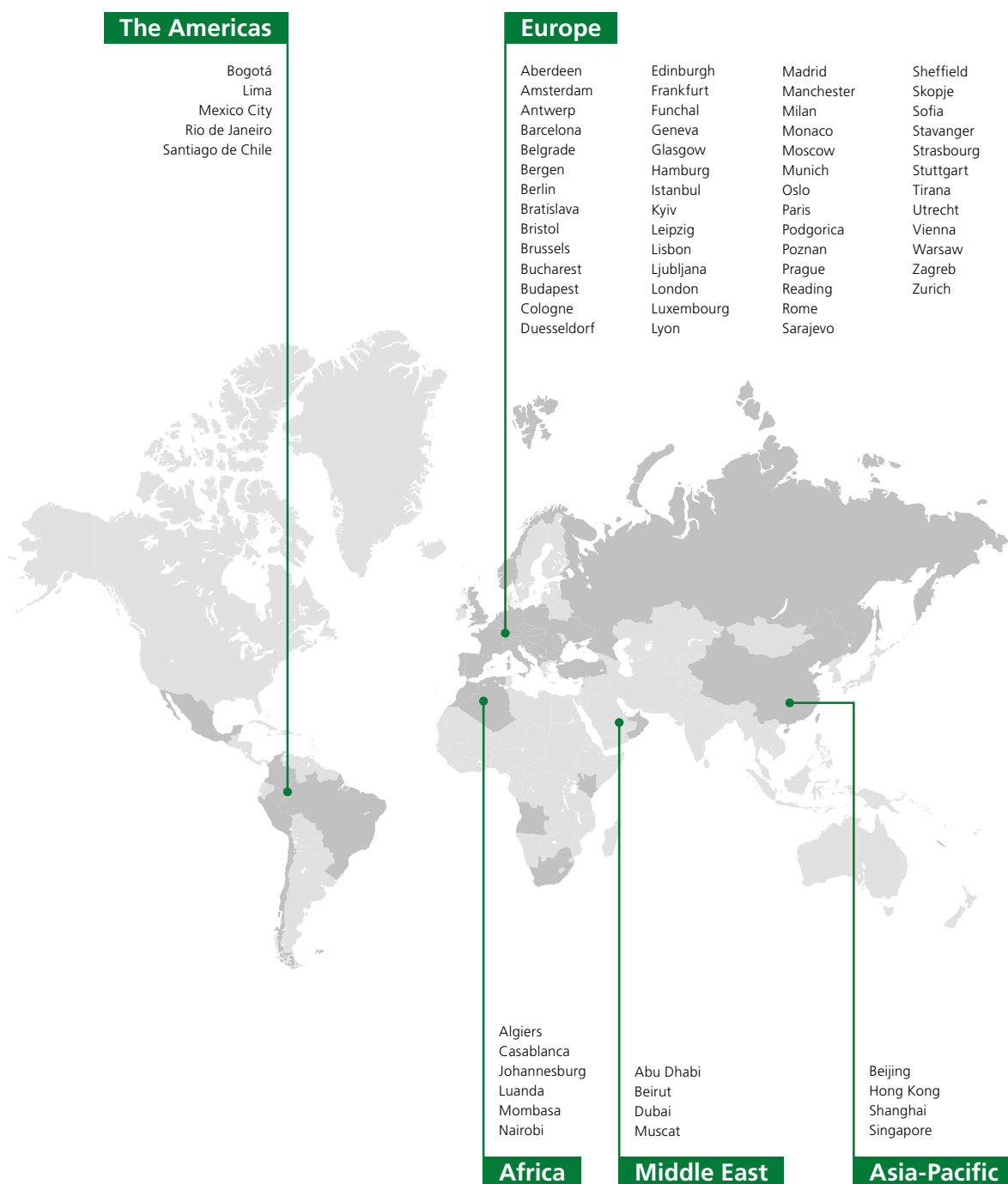
Hoe kunnen wij u helpen?

Bij CMS zetten wij ons in om cliënten te helpen bij de transitie naar een duurzamere bedrijfsvoering. Zodoende hebben wij een nieuwe multidisciplinaire 'sustainable finance' aanpak ontwikkeld, waarbij specialisten op het gebied van toezicht, financiering, ondernemingsrecht en energie betrokken zijn.

- Toonaangevende ervaring in sectoren die zich richten op groene financiering, zoals duurzame energie, ESG-fondsen, groene vastgoedfinanciering en infrastructuurtransacties.
- Advies over de structurering van groene en duurzame financieringen.
- Toonaangevend financieel regulatorisch advies over EU- en nationale wetgeving en richtlijnen inzake duurzaamheid.

Over CMS

CMS is één van de grootste advocatenkantoren ter wereld met meer dan 70 vestigingen in ruim 40 landen. We combineren onze diepgaande kennis van de Nederlandse markt, waarop we al meer dan een eeuw actief zijn, met een wereldwijd netwerk en perspectief.

Facts & figures CMS

Staff

> 8,000

Lawyers

> 5,000

Partners

> 1,100

52 new partners in 2021, taking the total to over 1,100

Operating in

73 cities

Across

44 countries

EUR

1.475bn

turnover for 2020

19 Practice and Sector Groups working across offices

Top rankings in M&A league tables by deal count

(Bloomberg, Mergermarket and Thomson Reuters)

» **#1 Germany, DACH, Austria**

» **#2 Europe, UK, Switzerland, Benelux**

CMS Law-Now™

Your free online legal information service.

A subscription service for legal articles on a variety of topics delivered by email.

cms-lawnow.com

The information held in this publication is for general purposes and guidance only and does not purport to constitute legal or professional advice. It was prepared in co-operation with local attorneys.

CMS Legal Services EEIG (CMS EEIG) is a European Economic Interest Grouping that coordinates an organisation of independent law firms. CMS EEIG provides no client services. Such services are solely provided by CMS EEIG's member firms in their respective jurisdictions. CMS EEIG and each of its member firms are separate and legally distinct entities, and no such entity has any authority to bind any other. CMS EEIG and each member firm are liable only for their own acts or omissions and not those of each other. The brand name "CMS" and the term "firm" are used to refer to some or all of the member firms or their offices; details can be found under "legal information" in the footer of cms.law.

CMS locations:

Aberdeen, Abu Dhabi, Algiers, Amsterdam, Antwerp, Barcelona, Beijing, Beirut, Belgrade, Bergen, Berlin, Bogotá, Bratislava, Bristol, Brussels, Bucharest, Budapest, Casablanca, Cologne, Dubai, Duesseldorf, Edinburgh, Frankfurt, Funchal, Geneva, Glasgow, Hamburg, Hong Kong, Istanbul, Johannesburg, Kyiv, Leipzig, Lima, Lisbon, Ljubljana, London, Luanda, Luxembourg, Lyon, Madrid, Manchester, Mexico City, Milan, Mombasa, Monaco, Moscow, Munich, Muscat, Nairobi, Oslo, Paris, Podgorica, Poznan, Prague, Reading, Rio de Janeiro, Rome, Santiago de Chile, Sarajevo, Shanghai, Sheffield, Singapore, Skopje, Sofia, Stavanger, Strasbourg, Stuttgart, Tirana, Utrecht, Vienna, Warsaw, Zagreb and Zurich.

cms.law